

OSA CCXLIII

HISTORIAN SANOMIEN TEKIJÄT:

WESA RINNE
08-8600630
Fax: 08-8600621

Postiosoite: Kitkantie 31-33
93600 KUUSAMO

MEIMI MÄNTYNIEMI
08-8512652
Postiosoite: Kirkkotie 2
93600 KUUSAMO

PIENIÄ TIETOJA

1929

1.8. Pariisissa järjestetään ensimmäinen kansainvälinen sädehoito-konferenssi.

2.8. Oskari Manteren hallitus esittää eronpyynnön.

4.8. Saksan kansallissosialistien nelipäiväinen puoluekokous Nürnbergissä päättyy. 60.000 SA:n ja SS:n jäseniä osallistuu marssiin. Puolue vaatii Saksaan yleistä asevelvollisuutta.

Kahlitut linnut: kansainvälinen ilmailunäyttely Helsingissä. Näytteillä on myös kotimaassa valmistettuja lentokoneita, vasemmalla Valtion konehtaan valmistama Kukko, keskellä kattoon kiinnitettynä Karhumäen veljesten Tiira, oikealla lentokonehtaan Haukka.

3.8. Syntynyt Anatoli Kusnezov, neuvostoliittolainen kirjailija.

Emil Berline Washingtonissa.

Gramofonin keksijä kuollut

3. elokuuta. Amerikkansaksalainen sähköinsinööri Emil Berliner kuoli 78 vuoden iässä Washingtonissa. Hän keksi vuonna 1887 gramofonin, joka korvasi Edisonin keksimän fonografin. Berlinerin yritys, Berliner Gramophone Company, valmistui 1887 ensimmäiset äänilevyt. Ne olivat vahakerroksilla päällystettyjä sinkkilevyjä. Berliner keksi myös kontaktimikrofonin.

Elämä jatkui – Kaukoniemen suurperheen lapset koulutiellä

Kauppias Iivo Kaukoniemen hautajaisia vietettiin helmikuun 4. päivänä 1937. Saatoväki kokoontui ensin vainajan kotiin, Puistolaan. Surusaaton lähtiessä liikkeelle kohti uutta hautausmaata suojeluskunnan sekakuoro lauloi kanttori Lauri Marttisen johdolla virren Mä kuljen kohti kuolemaa. Hautausmaan portilla asettuivat arkun kantajiksi vainajan pojat Erkki ja Martti, vainajan veli Mikko Kaukoranta ja muiksi kantajiksi Ivan Tichanoff, Vihtori ja Niilo Hilippälä sekä Vasili Rohkimainen ja Jussi Kusmin.

Ruumiinsiunauksen toimitti rovasti Lauri K. Eerola, ja hän puhui kauniisti vainajan muistolle. Siunauksen jälkeen kuoro lauloi Jo vaietkoon valitusäänät. Hautaa umpeen luotaessa Mari Kaukoranta lauloi erään hengellisen laulun, ja kuoro esitti vielä Autuaitten kiitosvirren.

Lähimmät omaiset laskivat ensin seppeleensä hautakummulle. Sen jälkeen toivat seppeleitä Irene Ahava, S. ja F. Saarenpuu, Vasili Rohkimainen, A. ja M. Pasanen. Kuusamon Karjalakerhon seppeleen laskivat Vihtori Hilippälä ja Vasili Rohkimainen edellisen lausussa kiitoksen sanoja vainajan suorittamasta työstä Karjalan heimon hyväksi.

Myös Olga Ahava, Kuusamon Kansanopisto, Jalavan perhe, Hanna Aaltonen, Kauppiainen Osakeyhtiö, Veera ja Heimo Parviainen, F. ja T. Lappalainen sekä Lundberg & Kumpp. laskivat seppeleensä. Lisäksi toivat pienempiä kukkalaitteita Jääskeläisen perhe sekä Soverot ja Alangot. Eräät henkilöt olivat kunnioittaneet vainajan muistoa kukkaisrahastojen välityksellä. Lopuksi laulettiin yhteisesti Sun haltuus, rakas Isäni.

(Tiedot Kalevan uutisesta 5.2.1937: Hautaus Kuusamossa, uudelleen muotoillen ja täydentäen.)

Hautausmaalta tultiin Puistolaan viettämään muistotilaisuutta. Ystävät autoivat hautajaisten järjestelyissä. Kahvipöytä oli sekä ala- että yläkerrassa. Veisattiin virsiä ja laulettiin hengellisiä laulua. Kanttori Lauri Marttinen esitti yksinlaulun Kaanaanmaan (Kun kodin kauniin taivaassa...). Silloin kun Iivo Kaukoniemelle tehtiin kiitos, koko perhe oli jumalanpalveluksessa sitä kuulemassa ja kunnioittamassa isänsä muistoa. Siinä tilaisuudessa Marttinen lauli Jerusalemin.

Alkuevät kansakoulusta

Martti Kaukoniemi pääsi kansakoulusta 12-vuotiaana 1928. Hänen alakoulunopettajansa oli Anni Huttunen ja yläkoulussa Teofilus Kukkonen. Samana keväänä saivat päästötodistuksen Sakari ja Yrjö Ervasti, Aili ja Aino Haataja, Hilja Junttila, Siiri Huotari, Bertta, Helmi, Helvi ja Veikko Karjalainen, Erkki ja Niilo Karvonen, Impi Kela, Aune Keränen, Lempi Korva, Linnea Koskenkorva, Anni Kujala, Siiri Leinonen, Antti, Kalle ja Lyyli Lämsä, Eino Mikkola, Kaarina Murtovaara, Selma Määttä, Armas Määttä, Mirjam Paloniemi, Tauno Pitkanen, Niilo Pyykkö, Kaija Rautanen, Lempi

Takkinen, Lahja Tikkanen, Lempi Tornberg, Heino Vaarala ja Verner Vanttaja.

Martti toimi myyjänä äitinsä kaupassa. Esko Kaukoniemi sai kansakoulun päästötodistuksen 12-vuotiaana 1930. Opettajana oli Maija Ervasti. Muut, jotka saivat silloin päästötodistuksen, olivat Vappu Haataja, Alpo Heikkilä, Toivo Huttunen, Alma Kaikkonen, Veikko Karvonen, Lyyli Kempainen, Matti ja Taimi Korhonen, Helmi Korva, Frans, Hannes ja Sisko Koskenkorva, Helliin Lauronen, Salli Leinonen, Ilo Murtovaara, Maikki Pesonen, Paavo Uuno Pitkanen, Mauno Tikkanen, Viljo Törmänen ja Niilo Viheriäinen.

Esko muutti Raumalle 1935 kummisetänsä Antin luo.

Erkin alakoulunopettaja oli Iida Kerkelä. Yläkoulun hän kävi Lyyli Nivan luokalla ja

sai päästötodistuksen 1933. Erkin luokkatovereita olivat Lahja Halonen, Hanna Hiltunen, Jenny Jokinen, Eino Kallunki, Veikko ja Yrjö Karjalainen, Olga Kolvanki, Väinö Korhonen, Aila ja Eila Korva, Aila Koskenkorva, Maija Kukkonen, Eino Kuosmanen, Saima Leinonen, Eeva Määttä, Matti Paloniemi, Reino Pesonen, Kaino Peuna, Lempi ja Pentti Pitkanen, Aura Späd, Taimi Takkinen, Väinö Tichanoff, Kalle Tornberg, Hilja Törmänen ja Otto Wedman.

Monet näistä jatkoivat opintojaan kansanopistossa, niin myöskin Erkki Kaukoniemi lukuvuonna 1935-36. Oppilaita oli 56 ja niistä kohosi myöhemmin tunnetuksi virkamiehiksi Veikko Aikkilä Rukajärveltä, Herman Pesonen Paanajärveltä, Lauri Tammi ja Kauko Törmänen Kirkkonylästä. Humanistis-yhteiskunnallisten aineiden

opettaja Aili Pyykkö oli suosittelut Erkille yhteiskunnallista korkeakoulua. Erkki muutti Helsinkiin 1936, pääsi sotakorkeakoulun johtajan, eversti Paasonen*) läheteiksi ja aloitti iltaoppikoulun. Syksyllä 1939 oli taas valittava kahdesta: Ruotsissa tapahtuva lentäjäkoulutus tai heimonpataljoona, jonka kokoontumispaikka oli Kemi.

Talvisota oli jo alkanut. Anna Kaukoniemi tyttäreineen oli evakossa Iissä. Erkki kirjoitti äidilleen, että hänet oli hyväksytty heimonpataljoonaan. Siellä oli muitakin tuttuja: Iivo Salmenkorva, Antti Koski, Vihtori Kaukoranta...

Eräänä yönä koputettiin evakkokodin ikkunaan. Erkki tuli yllättäen tapaamaan äitiään sekä sisariaan Allia ja Eevaa. Oli annettu lomaa, että sai käydä vielä kotiväen luona ennen rintamalla lähtöä. Erkki kaatoi helmikuun 14. päivänä 1940. Edellä mainituista myös Antti ja Vihtori kaatuivat ja lepäävät nyt kaikki vierekkäin sankarihaudassa.

*) Paasonen siirtyi myöhemmin presidentti Kallion adjutantiksi.

Nuorimpien koulunkäynti

Laurin, Allin ja Eevan alakoulunopettaja oli Hanna Huotari. Yläkoulun Lauri kävi Maija Parraksen luokassa. Keväällä 1936 hän sai päästötodistuksen. Laurin luokkatovereita olivat Urho Ahava, Lempi ja Pekka Ahma, Martti Alavuotunki, Eeva Haapalainen, Veikko Hilippälä, Liisa ja Mirjam Kallunki, Matti ja Vaseli Karjalainen, Lauri Kempainen, Iida Kempainen, Elsa, Lempi ja Yrjö Keränen, Veera Lehto, Lyydia Lohilahti, Paavo Määttä, Eino Nevala, Aili Pesonen, Mila Petrelius, Airi Rautanen, Anni Rotonen, Eeva Säkkinen, Irma Tirkkonen, Anja Sofia Törmänen, Pauli Törmänen ja Lotta Ylilampi.

Lauri muutti vanhemman veljensä luokse Helsinkiin; muuttokirjat 28.6.1939. Sitten hän aikanaan valmistui rakennusmestariksi. Se ammatti toi hänet takaisin Kuusamoon yhdeksi kirkonrakentajaksi.

Allin yläkoulunopettaja oli Maija Ervasti. Päästötodistuksen keväällä 1938 Allin lisäksi saivat Erkki Alavuorunki, Hilja Irene Anttila, Aili Arffman, Elvi Haataja, Antti Hilippälä, Ero Huotari, Reino Kaikkonen, Aili Karjalainen, Heikki ja Juhani Kaukoranta, Niilo Kolvanki, Ero Koskenkorva, Jussi Kukkonen, Sanni Kyhälä, Tyyne Lauronen, Lauri Jaakko Leinonen, Anna Leskelä, Niilo Lämsä, Laina ja Tauno Määttä, Irene Paloniemi, Irja ja Jaakko Pesonen, Eeva Petrelius, Annikki Puupponen, Sylvi Rissanen, Toini Späd, Hannes Takkinen ja Aino Tuovila.

Lukuvuoden 1938 – 1939 aikana Alli osallistui jatko-opetukseen sekä keväällä tavalla kirjantutkijaksi ja sai niistä erilliset todistukset. Kun syksyllä 1939 alkoi yksityinen oppikoulu, jonka opettajana oli maisteri Anja Poukkula, Alli oli mukana innokkaana oppilaana.

Sitten tuli talvisota. Anna Kaukoniemi meni Allin ja Eevan kanssa evakkojen Iihin. Eevan yläkoulunopettaja oli ollut Maija Parras, mutta viimeisen luokan alussa opet-

taja vaihtui. Helena Pitkanen oli tällöin Eevan opettaja, mutta vain yleisiin kertausharjoituksiin saakka. Iissäkään ei voinut koulua jatkaa, sillä koulurakennuksetkin tarvittiin evakuoitujen majoitustiloiksi. Vasta toukokuussa 1940 vapautui Kauppiolan koulu ja siellä Eeva suoritti ”pikakurssin” kuudennesta luokasta ja sai päästötodistuksen.

Iissä oli yhteiskoulu, jossa keskikoulu käytiin kolmessa vuodessa. Kansakoulu piti olla kokonaan käytynä. Allia ja Eeva läpäsivät pääsytestin ja aloittivat keskikoulun syksyllä 1940. Anna-äiti vuokrasi Iin Haminasta liikemies Simppa Viinamäeltä pirtin ja kamarin asunnon, otti täysihoidton pari muulta paikkakunnalta tulutta koulututtua ja näin turvasi Allille ja Eevalle koulunkäyntimahdollisuuden. Elettiin säästeliäästi; äiti oli taitava ”markanvenyttäjä”, osti edullisesti kalasatamasta silakoita ja valmisti ravitsevaa ruokaa. Niukka toimeentuloa helpotti osaltaan Erkistä maksettu eläke.

Kolmen kouluvuoden jälkeen seurasi muutto Ouluun, jossa Allia ja Eeva kävivät lukion. Siellä tunnuttiin arvostavan Iin yhteiskoulun taso. Tuttavien avulla äiti etsi heille sopivan asunnon. Edelleen oli sota-aika. Kuusamoon jäänyt kotia muisteltiin. Tavarapakkaukset ja ”parempien päivien” huonekalut oli talletettu kauppias Rohkimaisen kaksikerroksisen varastorakennuksen vinttiin. Anna Kaukoniemen Puistolassa ollut kauppa oli ”pantu pakettiin” – toistaiseksi. Kaikki paloivat syksyn 1944 suussa tuhossa.

Vuonna 1952 Eeva Kaukoniemi palasi Kuusamoon opettajana; äiti tuli hänen mukanaan. Ja Allikin tuli, myöhemmin, opettajanvirkaan hänkin.

Kun Anna Kaukoniemi kuoli, omaiset ilmoittivat siitä seuraavasti: ”Rakas äitimme ja mummomme Anna Kaukoniemi, s. 12.10.1887 Uhtualla, k. 21.11.1957 Kuusamossa.

Syvästi kaivaten lapset perheineen Siunattu olkoon, äiti, sin tiesi, siunattu matkasi viimeinen.

Ruumiinsiunaus Kuusamon kirkossa perjantaina 29.11.1957 klo 13.”

Huomattavan kuusamolaisen kulttuuri- ja kauppiasperheen äiti oli poissa. Allia ja Eeva muistavat lämpimästi niitä – kättilö Hanna Aaltosta ja hänen tyttäriään – jotka pysyivät äidin ystävinä ja tukijoina vaikeuksienkin kohdatessa.

Muistatko? oli keskustellessamme usein toistuva kysymys. Äiti ompeli mekot Jorman ristiäisiin, joista kuitenkin Allia myöhästy, kun ei maltanut lähteä ajoissa kotiin Kelan pirtistä. Liiverin mummu piti Eevan puolta, jos muut moittivat. Eräänä iltana äiti istui väsyneenä hämärässä huoneessa ja odotti muoria valvomaan puolestaan Jorman vuoteen vieressä. Ovi kävi ja siihen äiti havahtui:

– Mummu se sieltä tulee?
– Ei oo mummu vaan vinkin äiti.
Pikku Jorma kuoli jonkin ajan kuluttua siit.

Kaukoniemellä kerrottiin niin paljon kaikenlaisista tapahtumista, etteivät lapset aina tienneet, olivatko ne tarua vai totta.

Autoliikenteen yleistyessä 1920-luvulla kasvoi bensiinin tarve. Kaukoniemen portin pieleen pystytettiin ajanmukainen bensiiniasema. Säiliö kätettiin maahan. Betonista valetun jalustan päällä oli mittariora. Bensiiniä pumpattiin edestakaisin heiluttavalla vivulla, jolloin bensa nousi läpinäkyvään, noin 5 litran lieriöön. Aina kun se täyttyi, polttoaine valui auton tankkiin. – Valokuva Alli Kaukoniemen kokoelma.